

Sisällys

Lukijalle.....	8
Toimittajat.....	11
Kirjoittajat.....	12

I Mitä toimintakyky on?

1 Toimintakyky monimerkityksellisenä ilmiönä.....	14
<i>Anu Kippola-Pääkkönen ja Maarit Karhula</i>	
Toimintakykyinen väestö.....	15
Toimintakykyä kuvaavia teorioita, malleja ja viitekehäksiä.....	15
Toimintakyky, osallistuminen ja toimijuus arjessa.....	26
Toimintakyvyn teoriat ja mallit suuntaavat ammattilaisten toimintaa.....	29
2 Toimintakyky ja toimijuus neuropsykologin näkökulmasta.....	32
<i>Nina Keränen ja Liisa Koskela</i>	
Aivojen ja mielen toiminta osana neuropsykologista viitekehystä.....	33
Toimijuuden neurobiologinen perusta.....	33
Toimijuus neuropsykologian näkökulmasta.....	40
Toimijuuden ongelmien varhainen tunnistaminen ja tukeminen.....	42
Kokonaisvaltainen näkökulma neuropsykologin työssä.....	43
3 Kielellinen toiminta- ja työkyky.....	45
<i>Leena Ervast ja Marjaana Raukola-Lindblom</i>	
Kielellinen toimintakyky ja sen haasteet..	46
Kielellisen toimintakyvyn arviointi on tärkeää.....	48
Kielellisen toimintakyvyn tukeminen ja edistäminen.....	50

4 Voiko toimintakykyä mitata?.....	52
<i>Raija Kerätär, Liisa Koskela ja Anu Kippola-Pääkkönen</i>	
Minkälaista tietoa toimintakykytieto on ja mitä metodologisia rajoitteita sen tutkimiseen ja arviointiin liittyy?.....	53
Ammattietiikka ja arvioinnin luotettavuus toimintakyvyn arvioinnissa.....	54
Arvioinnin prosessi.....	56
Toimintakyvyn kuvaaminen ja esimerkkejä käytettävistä arviointimenetelmistä.....	58

II Työkyky on osa toimintakykyä

5 Työkyky käsitteenä.....	65
<i>Aila Järvikoski ja Pirjo Juvonen-Posti</i>	
Työkykykäsite laajentuu ja monialaistuu..	66
Filosofinen käsiteanalyysi työkyvystä....	67
Kehitys sairauskeskeisestä työkyvystä monialaisempiin käsityksiin.....	68
Kahdeksan työkykymallia.....	70
ICF-toimintakykymalli työkyvyn kuvaajana.....	72
Esimerkki monialaisesta työkykymallista: työkykytalo.....	73
Elämäntilanteen näkökulma työkykyyn.....	75
Yksilön, organisaation ja yhteiskunnan tasot työkyvyn käsittekartan osatekijöinä.....	77
6 Työn, arjen ja vapaa-ajan rajanhallinta.....	78
<i>Liisa Koskela</i>	
Arjen ja työn monet haasteet.....	79
Työn ja vapaa-ajan rajanhallinta boundary- ja border-teorian näkökulmista.....	79
Psykologinen työstä palautuminen.....	81
Arjen muuttuva narratiivi ja merkitysten löytäminen.....	82

7 Työmotivaatio ja sen tukeminen 84

Raija Kerätär

Motivaatioteorioista 85

Toiminnan muutoksessa on vaiheita,
joita voidaan tukea 88

Motivaatiota tukeva ohjaus 90

Ohjaajan omat motivaatiotekijät 93

8 Eettisiä näkökulmia toiminta- ja työkyvyn arviointiin ja tukemiseen...94

Raija Kerätär ja Liisa Koskela

Etiikan luonne ja kehittyminen 95

Yhteiskunta ja etiikka 96

Pyri hyvään..... 97

Päätöksenteon etiikka 99

Auttajan etiikasta 99

9 Työkyvyn arviointi 101

Raija Kerätär

Työkyvyn arvioinnin perinteet ja
kehitys 102

Mitä arvioidaan ja miksi? 104

Terveydentilan ja toimintakyvyn
arviointi ammattia valittaessa ja
riskiammateissa 105

Työkyvyn arviointi sairauserusteisia
etuuksia varten 108

Toimintakykylähtöinen työkyvyn
arviointi 111

10 Vakuutuslääketiede ja työkyky 123

Janne Leinonen

Vakuutuslääketieteen keskeiset
tehtävät 124

Työkyvyttömyyden eri määritelmiä 124

Työkyvyn arviointi ajan funktiona 125

Työkyvyn arviointi eläkevaiheessa:
oireista vakuutus päätökseen 126

Asiantuntijalääkärin arviointi 126

Potilaan osallisuus työkyvyn
arvioinnissa 127

III Toiminta- ja työkyvyn tukeminen

11 Lapsen ja nuoren toimintakyvyn

edistyminen 129

Salla Sipari

Lähestymistapoja lapsen ja nuoren
toimintakykyyn 130

Lapsen ja nuoren toimintakykyä
edistävä arviointi 133

Kehitysympäristö vaikuttaa lapsen ja
nuoren toimintakykyyn 135

Lapsen ja nuoren toimintakyky
edistyy arjen rutiineissa 137

Toimijuus ja yhteistoiminta lapsen ja
nuoren toimintakykyä edistämässä 138

12 Opiskelu ja opintojen tuki

ammattillisessa oppilaitoksessa 142

Ritva Marttila-Vesalainen

Ammattiin opiskelun edellytykset 143

Opiskelun haasteita 143

Opintojen tukitoimet 146

13 Työterveyshuolto työkyvyn

tukijana 151

Leena Ala-Mursula ja Katja Ryyänen

Työterveyshuollon mahdollisuudet
työkyvyn tukemisessa 152

Työkyvyn tukeminen yhteistyössä
työpaikkojen kanssa 154

Työkyvyn tukeminen työterveyshuollon
toimin 157

Työkyvyn tukeminen muun
terveydenhuollon ja kuntoutuksen
kanssa 163

Työ- ja työllistymiskyvyn tukeminen
työttömyyden uhatessa 165

14 Työkäisen lääkinnällinen

kuntoutus 167

Susanna Melkas

Lääkinnällinen kuntoutus ja sen järjestäminen..... 168

Kuntoutustarpeen arviointi ja kuntoutussuunnitelma 169

Työterveyshuollon ja kuntoutustutkimusyksikön rooli 170

Lääkinnällisen ja ammatillisen kuntoutuksen nivominen yhteen 171

Moniammatillisuus on lääkinnällisen kuntoutuksen perusta 172

Lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineet 173

15 Työhön kytkeytyvä ja ammatillinen

kuntoutus 176

Pirjo Juvonen-Posti, Minna Savinainen ja Kirsi Unkila

Työhön kytkeytyvän kuntoutuksen käsite ja lähikäsitteet 177

Työhön kytkeytyvän ja ammatillisen kuntoutuksen työnjako ja palvelut työuran eri tilanteissa..... 177

Yksilöllisen kuntoutumisprosessin palvelut ja työnjako 179

Työttömän ammatillisen kuntoutuksen prosessi 185

Työssä olevan ammatillisen kuntoutuksen prosessi 187

Työpaikka ja sen toimijat työhön kytkeytyvässä kuntoutuksessa 188

Työhön kytkeytyvän ja ammatillisen kuntoutuksen yhteistoiminta ohjausprosessissa..... 189

16 Sosiaalinen kuntoutus osana työkyvyn

tukea..... 193

Maarit Kestilä ja Karoliina Ojanen

Sosiaalisen kuntoutuksen käsite ja käytäntö 194

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelut toimintakyvyn edistämässä 197

Sosiaalinen kuntoutus ja työkyvyn edistäminen 197

17 Työtön asiakas palveluiden viidakossa – haasteet ja mahdollisuudet 204

Sari Käsmä

Muuttuvat työvoimapalvelut..... 205

Työkäisten työkyvyn ja työllistymisen tuen palvelujen haasteet 209

Koordinaatio palvelujen yhteensovittamisessa ja työllistymisen edistämässä 211

Työvoimapalveluiden muutokset ja monialaisuuden tarve 213

18 Uusia menetelmiä työhön tukemisessa, esimerkkinä tuettu oppisopimus-koulutus 218

Marja Irjala

Tuettu oppisopimuskoulutus kehittämishankkeena..... 219

Opiskelijaryhmät ja ammattialat 219

Opiskelun vaiheet..... 221

19 Uusia menetelmiä työhön tukemisessa – esimerkkinä IPS-työhönvalmennus..... 226

Kaija Appelqvist-Schmidlechner, Noora Sipilä, Minna Ahola ja Helka Raivio

Vakavienkaan mielenterveyden häiriöiden ei tarvitse merkitä työmarkkinoilta syrjäytymistä 227

IPS-toimintamallin vaikuttavuudesta on jo paljon tutkittua tietoa 227

Suomessa IPS-toimintamallin käyttöön-ottoa tuetaan valtakunnallisella kehittämishankkeella..... 228

Työelämään osallistuminen edellyttää toimijuuden tukemista 232

20 Ikääntyvän toimintakyvyn tukeminen..... 234

Merja Tepponen

Tavoitteita toimintakyvyn tukemiseen.. 235

Palvelujärjestelmän merkitys sekä iäkkään ja ammattilaisen rooli toimintakyvyn tukena 237

Ennakoivat ja ennalta ehkäisevät palvelut 238

Palvelutarpeiden, toiminta-kyvyn ja kuntoutuksen mahdollisuuksien arviointi – perusta toimintakyvyn tukemiselle... 243

Asiakassuunnitelma, asiakkuudenhallinta ja asiakasvastaava 245

Pitkäaikaissairauksien hyvä hoito ja kuntoutus toimintakyvyn tukipilareina 245

21 Terveyden edistäminen ja toimintakyky 248

Tiina Laatikainen

Toimintakyvyn ulottuvuudet 249

Terveyden edistäminen ja fyysinen toimintakyky 250

Psyykkisen toimintakyvyn edistäminen terveyden edistämisen keinoin 253

Terveyden edistäminen tukee myös kognitiivista toimintakykyä..... 255

Sosiaalista toimintakykyä voidaan parantaa erityisesti yhteisöihin suuntautuvilla toimilla 257

IV Ohjaus toimintakyvyn tukemisessa

22 Vuorovaikutuksen merkitys ohjaustyössä 260

Anna-Kaisa Puusaari

Ohjaus henkilökohtaisen tuen muotona 261

Kohtaamisen taito ja kuunteleminen vuorovaikutuksessa 263

Yhteisen ymmärryksen luominen dialogissa 264

Empatia ohjauksen työkaluna 265

23 Vastaanottokäynti on interventio .. 268

Liisa Koskela ja Raija Kerätär

Erilaisia potilaita ja erilaisia vastaanottoja..... 269

Työkaluna aito kuunteleminen ja vastuun ottaminen kuulemastaan..... 273

Hakemisto 275